

KORKEIN OIKEUS**P Ä Ä T Ö S****Diaarinro**

H2017/31

Antopäivä**Nro**

12.5.2017

973

ASIAAN OSALLISET Oikeusministeriö

A, luovutettavaksi pyydetty

ASIA

Henkilön luovuttaminen rangaistuksen täytäntöönpanoa varten muuhun kuin Euroopan unionin jäsenvaltioon

KORKEIMMAN OIKEUDEN RATKAISU**Mistä asiassa on kysymys**

1. Asia koskee toisen unionin jäsenvaltion kansalaisen luovuttamista rangaistuksen täytäntöönpanoa varten valtioon, joka ei ole Euroopan unionin jäsenvaltio. Kysymys on siitä, onko kansallinen luovuttamista koskeva laki ja luovuttamiskäytäntö, joiden mukaan vain omien kansalaisten luovuttaminen unionin ulkopuolelle on kiellettyä, yhteensopiva perussopimuksen (SEUT 18 art. ja SEUT 21 art.) määräysten kanssa. Kysymys on siitä, voidaanko Suomen kansalaisten ja muiden unionin kansalaisten erilaista kohtelua pitää oikeutettuna rikosvastuun toteutumista koskevien tavoitteiden ja kansainvälisen rikosyhteistyön velvoitteiden perusteella.

2. Unionin oikeudessa ei ole yleisiä sääntöjä, jotka koskevat rikoksen johdosta tapahtuvia luovutuksia jäsenvaltion ja kolmannen valtion välillä. Unionin tuomioistuin on kuitenkin katsonut (tuomio 6.9.2016, Petruhhin, C-182/15, ECLI:EU:C:2016:630), että luovuttamista koskevat säännöt voivat vaikuttaa toisten jäsenvaltioiden kansalaisten vapauteen liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella, jolloin niitä on arvioitava myös syrjimättömyyden näkökulmasta.

Asian kannalta merkitykselliset tosiseikat

3. Venäjän federaatio on esittänyt 27.12.2016 päivätyn luovuttamispyynnön, joka koskee Venäjän ja Liettuan kansalaista A:ta. Hänet on pyydetty vangittavaksi ja luovutettavaksi Venäjälle vapausrangaistuksen täytäntöönpanoa varten.

4. Täytäntöön pantavana on Leningradin alueella toimivan tuomioistuimen 16.11.2011 antama päätös, jossa aikaisempi ehdollinen vankeustuomio on valvontavelvoitteiden rikkomisen johdosta kumottu ja jossa A on määrätty suorittamaan 4 vuoden rangaistus rangaistustaloksessa. Ehdollinen rangaistus on määrätty 1.2.2011, jolloin annetun tuomion mukaan A oli syyllistynyt huumausainerikokseen, kun hän oli ilman myyntitarkoitusta pitänyt hallussaan 3,040 grammaa heroïinia sisältävää seosta.

5. A on ilmoittanut vastustavansa luovuttamista. A on vedonnut muun muassa siihen, että hän on jo pitkään asunut Suomessa. A:lla on Suomessa kaksi lasta, jotka ovat Suomen kansalaisia.

6. A:sta on annettu kansainvälinen etsintäkuulutus 12.7.2016. Suomessa hänet on määrätty matkustuskieltoon käräjäoikeuden päätöksellä 12.12.2016.

7. Oikeusministeriö on 7.2.2017 pyytänyt Korkeimmalta oikeudelta lausunnon siitä, onko A:n luovuttamiselle Venäjälle oikeudellinen este.

Sovellettavat säännöt

Kansalliset säännökset

8. Suomen perustuslain 9 §:n 3 momentissa (24.8.2007/802) säädetään seuraavasti: ”Suomen kansalaista ei saa vastoin tahtoaan luovuttaa tai siirtää toiseen maahan. Lailla voidaan kuitenkin säätää, että Suomen kansalainen voidaan rikoksen johdosta tai oikeudenkäyntiä varten [- -] luovuttaa tai siirtää maahan, jossa hänen ihmisoikeutensa ja oikeusturvansa on taattu.”

9. Kun kysymys ei ole luovuttamisesta toiseen unionin jäsenvaltioon, sovellettava kansallinen laki on rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annettu laki (7.7.1970/456, jäljempänä yleinen luovuttamislaki). Laki koskee luovuttamista unionin ulkopuolelle sekä syytetoimenpiteitä että vapausrangaistuksen täytäntöönpanoa varten.

10. Yleisen luovuttamislain 2 §:ssä säädetään:

”Suomen kansalaista ei saa luovuttaa.”

11. Luovuttamiskieltoa on käytännössä sovellettu lain sanamuodon mukaisesti niin, että se koskee vain Suomen kansalaisia. Laissa tai aikaisemmassa soveltamiskäytännössä ei ole otettu huomioon unionin kansalaisuuden merkitystä.

12. Yleisessä luovuttamislaissa säädetään päätöksenteosta seuraavasti:

”14 § 1 mom. Oikeusministeriö ratkaisee, onko luovuttamispyyntöön suostuttava.”

”16 § 1 mom. Jos luovutettavaksi pyydetty henkilö tutkinnassa tai oikeusministeriöön ennen asian ratkaisemista toimitetussa kirjoituksessa on ilmoittanut katsovansa, ettei luovuttamiseen ole laillisia edellytyksiä, ministeriön on, jollei luovuttamispyyntöä heti hylätä, ennen asian ratkaisemista pyydettävä siitä korkeimman oikeuden lausunto. Ministeriö voi muutenkin pyytää lausunnon, milloin se pitää sitä tarpeellisena.”

”17 §. Korkein oikeus tutkii, huomioon ottaen lain 1 – 10 §:n säännökset ja Suomea velvoittavan kansainvälisen sopimuksen vastaavat määräykset, voidaanko luovuttamispyyntöön suostua. Jos korkein oikeus katsoo, että luovuttamiselle on olemassa este, luovuttamispyyntöön ei voida suostua.”

13. Arvioinnissa voi olla merkitystä myös rikostuomioiden kansainvälistä tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevilla säännöksillä. Muun kuin unionin jäsenvaltion tuomioistuimen määräämä vankeusrangaistus voidaan panna Suomessa täytäntöön noudattaen kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanosta annettua lakia (16.1.1987/21, jäljempänä yhteistoimintalaki). Vieraassa valtiossa määrätyn seuraamuksen täytäntöönpanon edellytyksistä säädetään seuraavasti:

”3 §. Seuraamus, jona vieraan valtion tuomioistuin on määrännyt, saadaan panna täytäntöön Suomessa jos:

1) tuomio on saanut lainvoiman ja se on täytäntöönpanokelpoinen siinä valtiossa, jossa se on annettu;

[- -)

3) valtio, jossa seuraamus on määrätty, on sitä pyytänyt tai on siihen suostunut.

Vapaudenmenetystä tarkoittava seuraamus voidaan 1 momentin mukaisesti panna täytäntöön Suomessa, jos tuomittu on Suomen kansalainen tai Suomessa pysyvästi asuva ulkomaalainen ja tuomittu on suostunut siihen. [- -]”

Perusvapaudet ja Petruhhin-tuomio

14. Unionin tuomioistuin on katsonut ratkaisussaan (C 182/15, Petruhhin), että kansalliset luovutussäännöt, joiden mukaan luovuttamiskielto koskee vain omia, ei toisten jäsenvaltioiden kansalaisia, voivat vaikuttaa toisten jäsenvaltioiden kansalaisten vapauteen liikkua unionissa.

Epäyhdenvertainen kohtelu merkitsee SEUT 21 artiklassa tarkoitetun vapaan liikkuvuuden rajoitusta (kohta 33).

15. Kansalaisuuteen perustuva syrjintä on SEUT 18 artiklan mukaan lähtökohtaisesti kiellettyä. Petruhhin-tuomiossa on todettu, että erilainen kohtelu voi olla oikeutettu ainoastaan, jos se perustuu objektiivisiin syihin ja jos se on oikeassa suhteessa kansallisessa oikeudessa hyväksyttävästi tavoiteltuun päämäärään (kohta 34). Rikoksen tehneiden rankaisematta jättämisen riski on katsottava luonteeltaan hyväksyttäväksi päämääräksi unionin oikeudessa (kohta 37). Ratkaisussa nojaututtiin ”aut dedere, aut judicare” periaatteeseen (luovuttaa tai nostaa syyte). Valtion omien kansalaisten luovuttamatta jättäminen katsottiin tasapainottuvan sillä, että valtiolla on yleensä oikeus asettaa omia kansalaisiaan syytteeseen ulkomailla tehdyistä rikoksista laajemmin kuin toisen valtion kansalaisia (kohta 39). Valtion omat ja toisen jäsenvaltion kansalaiset eivät siksi ole rinnasteisessa asemassa keskenään. Luovuttamisen sijasta on kuitenkin pyrittävä vähemmän haitalliseen järjestelyyn.

16. Petruhhin-tuomiossa unionin tuomioistuin on pitänyt tärkeänä, että kaikkia rikosoikeuden alalla unionin oikeuden nojalla olemassa olevia yhteistyön ja keskinäisen avunannon mekanismeja sovelletaan, jotta unionin kansalaisten liikkumisvapaus turvataan samalla, kun torjutaan rikoksien rankaisematta jäämistä (kohta 47). Ennakkoratkaisun mukaan luovuttamissopimuksen mukaisen pyynnön saaneen valtion on ilmoitettava luovuttamispyynnöstä sille jäsenvaltiolle, jonka kansalaista pyyntö koskee. Viimeksi mainitun jäsenvaltion pyynnöstä kyseinen unionin kansalainen on luovutettava noudattaen neuvoston puitepäätöstä eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä (2002/584/YOS, jäljempänä EAW-puitepäätös) edellyttäen, että kyseinen jäsenvaltio on kansallisen oikeutensa nojalla toimivaltainen asettamaan henkilön syytteeseen alueensa ulkopuolella tehdyistä teoista (kohta 50).

Luovuttamista ja rikostuomion kansainvälistä tunnustamista koskevat yleissopimukset

17. Kansainvälinen yhteistoiminta rikoksen johdosta tapahtuvassa luovuttamisessa perustuu kahden- tai monenvälisiin kansainvälisiin sopimuksiin. Unioni ei ole tehnyt luovuttamissopimusta luovuttamispyynnön esittäneen Venäjän federaation kanssa. Kaikki Euroopan unionin jäsenvaltiot, kuten myös Venäjä, ovat liittyneet Pariisissa vuonna 1957 tehtyyn rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaan eurooppalaiseen yleissopimukseen. Suomella ei ole kahdenvälistä luovuttamissopimusta Venäjän kanssa, vaan luovuttamispyynnön perustana on kyseinen eurooppalainen luovuttamissopimus.

18. Eurooppalaisen luovuttamissopimuksen 6 artiklan 2 kohdasta käy ilmi periaate "aut dedere, aut judicare". Jos valtio kieltäytyy luovuttamasta kansalaistaan, sen on luovuttamispyynnön esittäneen valtion pyynnöstä alistettava asia omille viranomaisilleen mahdollisia syytetoimia varten, mikäli siihen katsotaan olevan aiheutta. Vastaavan kaltaisia tai vielä ehdottomampia velvoitteita on useissa muissakin kansainvälisissä sopimuksissa, kuten lentokonekaappauksia koskevan Haagin yleissopimuksen 7 artiklassa ja järjestäytyntä rikollisuutta koskevan Palermon yleissopimuksen 16 artiklan 10 kohdassa.

19. Mainituissa yleissopimuksissa kansalaisensa luovuttamisesta kieltäytyneelle valtiolle ei ole asetettu sellaista vaatimusta, että valtion tulisi ryhtyä toimenpiteisiin toisessa valtiossa määrätyn rangaistuksen täytäntöönpanemiseksi. Käytännössä voidaan ainakin vakavimpien rikosten osalta olettaa, ettei vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa varten useinkaan synny luovuttamistarvetta, koska rikosentekijä on jo rikosoikeudenkäynnin vuoksi vapautensa menettäneenä tuomiovaltiossa.

20. Merkitystä voi olla myös rikostuomion tunnustamista ja tuomittujen siirtoa koskevilla järjestelmillä. Näiden järjestelmien tavoitteena ei tosin ole varmistaa rikoksesta rankaiseminen vaan se, että tuomittu voi suorittaa

rangaistuksen kansalaisuus- tai asuinvaltiossaan, mikä voi edistää hänen kuntoutumistaan ja sopeutumistaan yhteiskuntaan.

21. Unionin sisällä on noudatettava puitepäätöstä (2008/909/YOS), joka koskee yhdessä unionin jäsenvaltiossa määrätyn vapausrangaistuksen täytäntöönpanoa toisessa jäsenvaltiossa. Puitepäätös on unionin jäsenvaltioiden välillä korvannut tuomittujen siirtämistä koskevan, Strasbourgissa vuonna 1983 tehdyn yleissopimuksen. Kaikki unionin jäsenvaltiot samoin kuin esimerkiksi Venäjä ovat kuitenkin edelleen kyseisen yleissopimuksen osapuolia. Yleissopimuksen lisäpöytäkirja vuodelta 1997 sisältää määräyksiä myös tuomion täytäntöönpanon siirtämisestä eräissä poikkeustilanteissa (pakeneminen ja karkottaminen), mutta kaikki unionin jäsenvaltiot eivät ole liittyneet lisäpöytäkirjaan.

22. Euroopan neuvoston piirissä on lisäksi aiemmin, Haagissa vuonna 1970, tehty yleissopimus rikostuomioiden kansainvälisestä tunnustamisesta. Tämä sopimus on kuitenkin voimassa vain osassa unionin jäsenvaltioista. Suomi ei ole liittynyt tähän yleissopimukseen, kuten ei myöskään Venäjä.

Ennakkoratkaisupyynnön edellytykset

Oikeus ennakkoratkaisupyynnön tekemiseen

23. Korkeimman oikeuden asema luovuttamismenettelyssä on muodollisesti erilainen kuin yleensä lainkäyttöasioissa, mutta asiallisesti Korkein oikeus ratkaisee lopullisella tavalla luovutettavan oikeusturvaan liittyvät luovuttamisen oikeudelliset edellytykset. Kysymys siitä, onko kansallista toimielintä pidettävä SEUT 267 artiklassa tarkoitettuna tuomioistuimena, arvioidaan yksinomaan unionin oikeuden perusteella.

24. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan ”tuomioistuinta” arvioitaessa huomioonotettavia seikkoja ovat muun muassa kyseisen toimielimen lakisääteisyys, pysyvyys, sen tuomiovallan pakottavuus, menettelyn kontradiktorisuus, toimiminen oikeussääntöjen soveltajana ja riippumattomuus (mm. tuomio 19.12.2012, C-363/11, Elegktiko Synedro,

ECLI:EU:C:2012:825, kohta 18 ja tuomio 30.11.2000, C-195/98, Oberster Gerichtshof, ECLI:EU:C:2000:655, kohta 24). Korkein oikeus epäilemättä täyttää tuomioistuimen rakenteelliset kriteerit.

25. Kansalliset tuomioistuimet voivat pyytää ennakkoratkaisua ainoastaan silloin, kun niissä on vireillä oikeusriita ja menettelyn tarkoituksena on ratkaisun antaminen tuomiovaltaa käyttäen (mm. Elegktiko Synedro, kohta 20). Luovuttamisasia on tullut Korkeimman oikeuden käsiteltäväksi, koska A on kiistänyt luovuttamisen lailliset edellytykset, mutta oikeusministeriö on katsonut, ettei luovuttamispyyntöä heti hylätä. Kysymys on tällöin oikeudellisesta riidasta, joka konkreettisella tavalla koskee luovuttavaksi pyydettyä henkilöä ja hänen oikeusturvaansa, ja menettelyssä otetaan huomioon myös luovutettavaksi pyydetyn esittämät näkökohdat. Korkeimman oikeuden tutkintavalta ulottuu kaikkiin luovuttamiseen liittyviin oikeudellisiin seikkoihin. Korkeimman oikeuden on siten otettava kantaa myös siihen, onko luovuttamiselle unionin oikeudesta tuleva este.

26. Korkeimman oikeuden lausunto on sitova, eikä luovuttamispyyntöön voida suostua, jos Korkein oikeus on katsonut, että luovuttamiselle on este. Tällöin Korkeimman oikeuden on lain mukaan määrättävä säilöön otettu heti päästettäväksi vapaaksi. Edellä esitetyn johdosta Korkein oikeus katsoo, että menettelyn tarkoituksena on ratkaisun antaminen tuomiovaltaa käyttäen. Koska Korkeimman oikeuden lausunnosta tai oikeusministeriön päätöksestä ei saa hakea muutosta, Korkeimman oikeuden velvollisuutena on saattaa unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi tulkintakysymykset, joilla pyritään varmistamaan unionin oikeuden asianmukainen ja yhdenmukainen soveltaminen kaikissa jäsenvaltioissa.

Ennakkoratkaisun tarpeellisuus

27. Petruhhin-tuomiossa on ensimmäistä kertaa otettu kantaa siihen, miten unionin oikeus vaikuttaa unionin kansalaisen luovuttamiseen unionin ulkopuolelle jäsenvaltion sopiman kansainvälisen luovuttamissopimuksen nojalla. Kyseisessä ratkaisussa oli kysymys

kolmannen valtion esittämästä luovuttamispyynnöstä syytetoimia varten varsin vakavan rikosepäilyn johdosta.

28. Korkeimman oikeuden arvioitavana on toisenlainen tilanne. Kysymys on siitä, voidaanko Petruhhin-tuomiossa esitettyjä linjauksia suoraan soveltaa myös sellaisiin luovuttamistilanteisiin, joissa unionin kansalaista pyydetään luovutettavaksi kolmanteen valtioon vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa varten. On tulkinnanvaraista, voidaanko ja millä tavoin unionin oikeuden yhteistyön ja keskinäisen avunannon mekanismeja käyttää tällaisessa tilanteessa, jossa rikoksesta on jo kolmannessa valtiossa annettu täytäntöönpanokelpoinen tuomio.

29. Korkeimman oikeuden on otettava kantaa näihin kysymyksiin, jotta se voi antaa perustellun ratkaisun asiassa. Korkeimman oikeuden havaintojen mukaan asiasta ei ole Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntöä eikä myöskään vireillä olevia ratkaisupyyntöjä.

Ennakkoratkaisun kiireellisyys

30. Unionin kansalaisen asema rangaistuksen täytäntöönpanoon perustuvassa luovuttamisessa on kysymys, joka tulee ratkaistavaksi myös muissa jäsenvaltioissa. Tavallista on, että luovutettavaksi pyydetty henkilö on otettuna säilöön luovuttamisen edellytysten tutkimisen ajan. Tässä tapauksessa on kuitenkin katsottu riittäväksi, että A on asetettu matkustuskieltoon.

31. Petruhhin-tuomiossa on lähdetty siitä, että EAW-puitepäätöksen mukainen menettely voidaan ottaa käyttöön myös silloin, kun luovuttamispyynnön on alun perin tehnyt unionin ulkopuolinen valtio. Näin ollen ratkaistavalla kysymyksellä on liityntä SEUT V osaston 4 luvussa tarkoitettuun oikeudelliseen yhteistyöhön rikosoikeuden alalla, mikä puoltaa ratkaisun pikaista käsittelemistä.

32. Korkein oikeus katsoo tarpeelliseksi pyytää Euroopan unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisua seuraavista kysymyksistä. Korkein

oikeus pyytää, että unionin tuomioistuin antaa ratkaisunsa mahdollisimman nopeasti.

Kysymykset

Ensimmäinen kysymys:

33. *Onko kansallisia sääntöjä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta arvioitava toisen jäsenvaltion kansalaisten liikkumisvapauden kannalta samalla tavalla siitä riippumatta, koskeeko luovuttamissopimukseen perustuva kolmannen valtion luovuttamispyyntö vapausrangaistuksen täytäntöönpanoa vai syytetoimia, kuten asiassa Petruhhin? Onko sillä merkitystä, että luovutettavaksi pyydetty henkilö on paitsi unionin kansalainen myös sen valtion kansalainen, joka on esittänyt luovuttamispyynnön?*

Korkeimman oikeuden huomioita ensimmäisen kysymyksen osalta

34. SEUT 21 artiklan mukaan jokaisella unionin kansalaisella on oikeus vapaasti liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella. Liikkumisvapautteen voi vaikuttaa se, onko olemassa vaara, että henkilö voidaan luovuttaa unionin ulkopuoliseen valtioon, jos hän poistuu kotivaltiostaan toisen jäsenvaltion alueelle. Korkeimman oikeuden käsityksen mukaan tämän liikkumisvapautta tosiasiallisesti haittaavan vaikutuksen kannalta on merkityksetöntä, koskeeko mahdollinen luovuttamispyyntö syytetoimia vai rangaistuksen täytäntöönpanoa kolmannessa valtiossa.

35. SEUT 20 artiklan mukaan unionin kansalainen on jokainen, jolla on jonkin jäsenvaltion kansalaisuus. Unionin kansalaisuudelle ei ole asetettu muita edellytyksiä. Näin ollen kaksoiskansalaisuus ei ole peruste katsoa, ettei henkilö ole unionin kansalainen tai ettei häntä koske kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltö. A:n voidaan siten katsoa oleskelevan Suomessa vapaan liikkumis- ja oleskeluvapautensa perusteella, vaikka hän on sekä Liettuan että Venäjän kansalainen ja on saapunut Suomeen Venäjältä, jossa hän oli pysyvästi asunut.

Toinen kysymys:

36. Asettaako kansallinen laki, jonka mukaan vain omia kansalaisia ei luovuteta unionin ulkopuolelle rangaistuksen täytäntöönpanoa varten, toisen jäsenvaltion kansalaiset epäoikeutetulla tavalla huonompaan asemaan? Onko myös täytäntöönpanotilanteessa sovellettava sellaisia unionin oikeuden mekanismeja, joiden avulla sinänsä hyväksyttävä päämäärä voidaan saavuttaa vähemmän haitallisella tavalla? Miten luovuttamispyyntöön on vastattava tilanteessa, jossa tällaisia mekanismeja soveltaen luovuttamispyynnöstä on ilmoitettu toiselle jäsenvaltiolle, joka ei kuitenkaan esimerkiksi oikeudellisten esteiden vuoksi ryhdy kansalaistaan koskeviin toimenpiteisiin?

Korkeimman oikeuden huomioita toisen kysymyksen osalta

37. Jos vastauksena 1. kysymykseen on, että unionin kansalaisen luovuttaminen kolmanteen valtioon voi muodostaa liikkumisvapauden rajoitteen, kysymys on unionin oikeuden alaan kuuluvasta asiasta. Omien ja toisen jäsenvaltion kansalaisen asettaminen eri asemaan edellyttää tällöin unionin oikeuskäytännössä hyväksytyjen oikeuttamisperusteiden täyttymistä.

38. Unionin oikeuden hyväksyttäväksi päämääräksi on katsottu sen riskin estäminen, että rikoksen tehneet henkilöt jäävät rankaisematta (Petruhhin, kohta 37). Sekä luovuttaminen syytetoimia varten että luovuttaminen tuomion täytäntöönpanemiseksi täyttävät tätä tavoitetta. Seuraavaksi onkin arvioitava sitä, ovatko omat kansalaiset rangaistuksen täytäntöönpanon suhteen muista unionin kansalaisista poikkeavassa asemassa niin kuin Petruhhin-tuomiossa on katsottu olevan.

39. Kuten edellä kohdassa 19 on todettu, kansainvälisissä luovuttamissopimuksissa ei ole määräyksiä siitä, että kansalaisensa luovuttamisesta kieltäytyneellä valtiolla olisi velvollisuus panna täytäntöön toisen sopimuspuolen tuomioistuimen määräämä seuraamus. Suomi kuten monet muutkaan jäsenvaltiot eivät ole osapuolena sellaisessa

kansainvälisten rikostuomioiden tunnustamista koskevassa yleissopimuksessa, josta seuraisi yleinen velvoite panna täytäntöön muissa valtioissa annettuja tuomioita.

40. Suomen lain mukaan muun kuin toisessa jäsenvaltiossa annetun ulkomaisen tuomion täytäntöönpano edellyttää aina sekä tuomiovaltion että täytäntöönpanovaltion harkinnassa olevaa suostumusta. Täytäntöönpanon siirtäminen edellyttää myös tuomitun nimenomaista suostumusta lukuun ottamatta poikkeustilanteita, jollaisesta nyt ei ole kysymys. Näyttäisi siten siltä, että vain omien kansalaisten suojaamista luovuttamista vastaan ei voida Suomessa oikeuttaa ainakaan sillä perusteella, että valtiolla olisi velvollisuus tai edes tosiasiallinen mahdollisuus huolehtia ulkomailla määrätyn rangaistuksen täytäntöönpanosta omien kansalaistensa osalta.

41. Kun luovuttamista pyydetään vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa varten, rikosta on jo käsitelty oikeudenkäynnissä ja siitä on annettu tuomio. Tällöin herää kysymys siitä, onko omien kansalaisten ja muiden unionin kansalaisten rinnasteista asemaa – ja unionin yhteistyön mekanismien käyttämistä – arvioitava lähtien siitä, että saman rikoksen johdosta tultaisiin aloittamaan uusi rikosoikeudenkäynti. Syyteoikeus voi nimittäin aikaisemmasta rikostuomiosta huolimatta olla edelleen olemassa, koska ne bis in idem -kieltoa ei yleisesti tunnusteta kansainvälisessä oikeudessa siinä merkityksessä, että yhdessä valtiossa annettu rikostuomio estäisi saman asian rikosoikeudellisen käsittelemisen uudestaan toisessa valtiossa. Unionin perusoikeuskirjan 50 artiklassa on kielto syyttää tai rangaista kahdesti samasta rikoksesta, mutta kielto koskee vain unionissa annettuja lopullisia tuomioita. Tietävästi eräissä jäsenvaltioissa ne bis in idem -kielto voi perustua myös vieraassa valtiossa annettuun tuomioon.

42. On kuitenkin syytä huomauttaa, ettei eurooppalainen luovuttamissopimus aseta ehdotonta velvollisuutta sille, että valtion olisi aina nostettava syyte, jos se kieltäytyy oman kansalaisensa

luovuttamisesta. Syyteharkintaan alistaminenkin edellyttää nimenomaista pyyntöä luovuttamista vaatineelta valtiolta. Luovuttamispyynnön vastaanottaneen valtion asianomaisten viranomaisten asiana on arvioida, onko syytetoimiin aihetta. Tähän vaikuttaa paitsi syyteoikeuden kansainvälinen ulottuvuus myös muut syytteen nostamisen oikeudelliset ja tosiasialliset edellytykset.

43. Esimerkiksi ratkaistavana olevassa asiassa olisi selvää, että jos A olisi Suomen kansalainen, häntä vastaan ei voitaisi nostaa syytettä Suomessa, vaikka Suomella on kansalaisuuteen perustuva syyteoikeus ulkomailla tehdyistä rikoksista. Ottaen nimittäin huomioon, että rikos koski melko vähäistä määrää omaan käyttöön tarkoitettua huumausainetta, syyteoikeus olisi Suomen lain mukaan jo vanhentunut.

44. Petruhhin-tuomiossa on edellytetty unionin oikeuden yhteistyön ja keskinäisen avunannon mekanismien, kuten EAW-menettelyn, käyttöä. Tämänkaltaisen yhteistyö voi sinänsä olla mahdollinen myös, kun alkuperäinen luovuttamispyyntö koskee unionin kansalaisen luovuttamista unionin ulkopuolelle rangaistuksen täytäntöönpanoa varten. Voi kuitenkin kysyä, onko mekanismeja tarkoituksenmukaista ainakaan säännönmukaisesti käynnistää syytteen nostamista varten tilanteessa, jossa rikoksesta on vieraassa valtiossa annettu tuomio.

45. Suoraan Petruhhin-tuomiossa esitettyä vastaisi toimintamalli, jossa Suomi ilmoittaisi Liettualle tämän kansalaista koskevasta luovuttamispyynnöstä, jolloin Liettua voisi esittää kansalaisestaan EAW-puitepäätöksen mukaisen pidätysmääräyksen syytetoimenpiteitä varten. Lisäksi on mahdollista, että saamansa ilmoituksen perusteella Liettua voisi harkita myös sitä, voiko se kansallisen lakinsa mukaan ryhtyä toimiin rikostuomion kansainvälisen tunnustamisen ja täytäntöönpanon perusteella. EAW-puitepäätöksen sanamuoto ei näyttäisi sulkevan pois sitä, että eurooppalainen pidätysmääräys voitaisiin antaa sitä varten, että jäsenvaltio panee täytäntöön jonkin muussa valtiossa tuomitun rangaistuksen. Käytännöllisiä ongelmia voi tuottaa se, missä aikataulussa

toisen jäsenvaltion on tehtävä päätöksensä toimenpiteisiin ryhtymisestä ja ilmoitettava päätöksestään luovuttamispyynnön alun perin vastaanottaneelle valtiolle. Menettelyn tehokkuus ja joutuisuus on erittäin merkityksellistä myös luovuttamispyynnön kohteena olevalle henkilölle.

46. Jos kansalaisuusvaltio esittää pidättämismääräyksen, luovuttamispyynnön vastaanottanut jäsenvaltio voi toimia EAW-puitepäätöksen mukaisesti. Luovuttamispyynnön vastaanottanut valtio ilmoittaisi luovuttamispyynnön alun perin tehneelle valtiolle, ettei pyydettyä luovuttamista tehdä vaan henkilö luovutetaankin rikoksen johdosta toiseen jäsenvaltioon.

47. Esillä olevan kaltaisessa tapauksessa ei kuitenkaan ole itsestään selvää, että kansalaisuusvaltio katsoo, että sillä on aihetta ryhtyä syytetoimiin, vaikka valtiolla sinänsä olisi kansallisen lakinsa mukaan syyteoikeus kansalaisensa ulkomailla tekemästä rikoksesta. Kansalaisuusvaltiolla voi olla tällaiseen päätökseensä oikeudelliset perusteet, kuten syyteoikeuden vanhentuminen tai ne bis in idem -kiellon kansallinen soveltaminen. Petruhhin-tuomiossa ei ole otettu kantaa siihen, miten luovuttamispyynnön vastaanottaneen valtion on tällaisessa tilanteessa meneteltävä. On tulkinnanvaraista, onko luovuttamispyynnön vastaanottaneen valtion tällöin luovutettava toisen jäsenvaltion kansalainen vai päinvastoin kieltäydyttävä luovuttamisesta vai minkälaisia tapauskohtaisia tekijöitä tulisi ottaa huomioon.

48. Vastakkain voivat joutua yhtäältä rikosoikeudellisen vastuun toteuttaminen ja kansainvälisen luovuttamissopimuksen noudattaminen ja toisaalta tavoite taata unionin kansalaisen yhdenvertainen asema silloinkin, kun hän käyttää liikkumis- ja oleskeluvapauttaan toisessa jäsenvaltiossa. Jos unionin kansalainen pyritään saattamaan siihen asemaan, jossa hän olisi ollut, jollei hän olisi käyttänyt liikkumisvapauttaan, tulisi luovuttamisesta kieltäytyä, mikäli kansalaisuusvaltion asianomaiset viranomaiset eurooppalaisen

luovuttamissopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla katsovat, ettei syytetoimiin ole aiheutta.

Ennakkoratkaisukysymykset

Korkein oikeus on varattuaan asiaan osallisille tilaisuuden lausua ennakkoratkaisupyynnön sisällöstä päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää Euroopan unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

1. Onko kansallisia sääntöjä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta arvioitava toisen jäsenvaltion kansalaisten liikkumisvapauden kannalta samalla tavalla siitä riippumatta, koskeeko luovuttamissopimukseen perustuva kolmannen valtion luovuttamispyyntö vapausrangaistuksen täytäntöönpanoa vai syytetoimia, kuten asiassa Petruhhin? Onko sillä merkitystä, että luovutettavaksi pyydetty henkilö on paitsi unionin kansalainen myös sen valtion kansalainen, joka on esittänyt luovuttamispyynnön?
2. Asettaako kansallinen laki, jonka mukaan vain omia kansalaisia ei luovuteta unionin ulkopuolelle rangaistuksen täytäntöönpanoa varten, toisen jäsenvaltion kansalaiset epäoikeutetulla tavalla huonompaan asemaan? Onko myös täytäntöönpanotilanteessa sovellettava sellaisia unionin oikeuden mekanismeja, joiden avulla sinänsä hyväksyttävä päämäärä voidaan saavuttaa vähemmän haitallisella tavalla? Miten luovuttamispyyntöön on vastattava tilanteessa, jossa tällaisia mekanismeja soveltaen luovuttamispyynnöstä on ilmoitettu toiselle jäsenvaltiolle, joka ei kuitenkaan esimerkiksi oikeudellisten esteiden vuoksi ryhdy kansalaistaan koskeviin toimenpiteisiin?

Saatuaan ennakkoratkaisun Korkein oikeus jatkaa asian käsittelyä.

KORKEIN OIKEUS

Gustav Bygglin

Marjut Jokela

Jorma Rudanko

Tatu Leppänen

Kirsti Uusitalo

Heli Melander